

אות גדולה היא בינינו שבחרתי בכם

א. הפסוקים

- בפרשת "כי תשא" (פרק ל"א) נאמר:
יב. "ויאמר ה' אל משה לאמר:
יג. ואתה דבר אל בני ישראל לאמר:
 אך את שבתתי תשמרו, כי אות הוא ביני וביניכם לדרתכם, לדעת כי אני ה'
 מקדשכם.
יד. ושמרתם את השבת, כי קדש הוא לכם,
 ה' מחלליה מות יומת, כי כל העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמיה.
טו. ששת ימים יעשה מלאכה, וביום השביעי שבת שבתון קדש לה', כל העשה
 מלאכה ביום השבת מות יומת.
טז. ושמרו בני ישראל את השבת, לעשות את השבת לדרתם ברית עולם.
יז. ביני ובין בני ישראל אות הוא לעלם, כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת
 הארץ, וביום השביעי שבת וינפש".

ב. שאלות על הפרשה

- בפרשה זו מרובות הכפילויות, וכבר העירו על כך המפרשים:
1. שאל האברבנאל¹: "[השאלה השמינית] בכפל המופלג שבא במצוה זו. כי
 הנה אמר: 'אך את שבתתי תשמרו' (יג), וחוזר לומר שנית: 'ושמרתם את השבת'
 (יד), ואמר שלישית: 'ששת ימים יעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון קדש
 לה' (טו), ואמר רביעית: 'ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת' (טז)"².

* בהוקרה לאחי הרב יגאל שליט"א, שאתו התלבנה סוגיא זו.

¹ בתחילת פרשת "כי תשא".
² ועיין גם ב"עקדת יצחק" בפרשת ויקהל שער חמשים וחמישה שאלה ב, ובאלשיך הקדוש
 בשאלה ט ובשאלה יח, ובספר המפתח לספורנו בפרשתנו, וב"אור החיים" הקדוש תחילת
 פסוק יד ותחילת פסוק טו ותחילת פסוק טז.

- האברבנאל שאל רק על הכפילות בציווי על שמירת השבת, אבל יש לשאול על כפילויות נוספות הכתובות בפרשה, ועל חלקן כבר העירו המפרשים:
2. מדוע כתובים שלושה נימוקים לשמירת השבת: "כי אות היא ביני וביניכם לדרתיכם לדעת כי אני הי מקדשכם" (יג), "כי קדש הוא לכס" (יד), "ביני ובין בני ישראל הוא לעלם כי ששת ימים עשה הי את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש" (יז)?³
  3. מדוע כתוב פעמיים שעונש מי שמחלל שבת הוא "מות יומת": "מחלליה מות יומת" (יד), "כל העשה מלאכה ביום השבת מות יומת" (טו)?⁴
  4. מדוע כתוב פעמיים שהשבת היא לדורות: "אך את שבתתי תשמרו, כי אות הוא ביני וביניכם לדרתיכם" (יג), "ושמרו בני ישראל את השבת, לעשות את השבת לדרתם ברית עולם" (טז)?
  5. מדוע כתוב פעמיים שהשבת היא קדש: "קדש הוא לכס" (יד), "קדש לה" (טו)?
  6. מדוע כתוב פעמיים שהשבת היא אות בין הי ובין בני ישראל: "כי אות היא ביני וביניכם לדרתיכם לדעת כי אני הי מקדשכם" (יג), "ביני ובין בני ישראל הוא לעלם כי ששת ימים עשה הי את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש" (יז)?⁵
  - כמו כן שאלו המפרשים שאלות נוספות שאינן קשורות לכפילות:
  7. מדוע כתבה התורה שהשבת היא לדורות, וכי לא פשוט שהמצוה היא לדורות?⁶
  8. מדוע פסוקים יג-יד נאמרו בלשון נוכח: "אך את שבתתי תשמרו, כי אות היא ביני וביניכם לדרתיכם, לדעת כי אני הי מקדשכם. ושמרתם את השבת כי קדש הוא לכס", ואילו פסוקים טז-יז נאמרו בלשון נסתר: "ושמרו בני ישראל את השבת, לעשות את השבת לדרתם ברית עולם. ביני ובין בני ישראל הוא לעלם"?⁷

3. אלשיך הקדוש שאלה י ו"מרכבת המשנה" על המכילתא כאן אות ד.

4. אלשיך הקדוש שאלה יז.

5. אלשיך הקדוש שאלה כא ו"כלי יקר" פסוק יב.

6. אלשיך הקדוש שאלה ז.

7. א. אלשיך הקדוש שאלה יח, "שפתי כהן" פסי טז, "כלי יקר" פסי יג, "משך חכמה" פסי טז. ב. המפרשים שאלו שאלות נוספות רבות [עין באברבנאל (הני"ל) ששאל שש שאלות נוספות, ובי"עקדת יצחק" (הני"ל) שגם כן שאל שש שאלות נוספות, ובאלשיך הקדוש ששאל חמש עשרה שאלות נוספות!], ועל חלקן כבר ענת רש"י, אך הבאנו רק שאלות אלו כיוון שהן מתקשרות למהלך אחד, כפי שיבאר בסמוך.

ג. השבת כמעלת עם ישראל והשבת כעדות עם ישראל על הקב"ה

1. הסבר רש"י

כתב רש"י (יג): "כי אות היא בני וזניכס - אות גדולה היא כינוי שבחתי כנס, בהנחילי לכם את יום מנוחתו למנוחה". "לדעת - האומות בה כי אני ה' מקדשכם". יש לציין שניתן לקרוא את המילה "גדולה" בחולם⁸, אך בחומש עם פירוש רש"י הירש ניקדו את המילה בשורוק, ובחומש עם פירוש "דעת מקרא" כתבו "גדלה" בלא וו, וניקדו את הדלת בקובץ והלמד דגושה, וכן נראה יותר, כיון שלפי ניקוד זה דברי רש"י דומים למה שתיקנו חז"ל בתפילת מנחה של שבת: "תפארת גדולה ועטרת ישועה, יום מנוחה וקדושה לעמך נתת".

מרש"י שכתב "אות גדולה", ומלשון התפילה "ועטרת ישועה" עולה שהשבת היא כעין כתר שנתן לנו הקב"ה, שבו הוא מכתיר אותנו על כל העמים, וזהו שכתב רש"י בהמשך הפסוק: "לדעת - האומות בה כי אני ה' מקדשכם". דברי רש"י אלה דומים למה שכתבו התוס' במסכת חגיגה (ג, ע"ב בד"ה "ומי כעמך") על תחילת אותה הברכה: "אתה אחד, ושםך אחד, ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ". "אמרינן במדרש: שלושה מעידין זה על זה: ישראל ושבת והקדוש ברוך הוא.

ישראל והקדוש ברוך הוא מעידים על השבת שהוא יום מנוחה.

ישראל ושבת [מעידים] על הקדוש ברוך הוא שהוא אחד.

הקב"ה ושבת [מעידים] על ישראל שהם יחידים באומות. ועל זה סמכין לומר 'אתה אחד' במנחה בשבת, אף על פי שאינו מדבר מעניינא דיומא דשבת כמו תפילת ערבית ושחרית"⁹.

יש לציין שגם המשך הברכה של "אתה אחד": "מנוחת אהבה ונדבה, מנוחת אמת ואמונה, מנוחת שלום ושלוח, מנוחה שלמה שאתה רוצה בה, יכירו בניך וידעו כי מאתך היא מנוחתם, ועל מנוחתם יקדישו את שמך", מקורו בפרשתנו, שכן כתב רש"י על המילים "שבת שבתון קדש לה" (טו): "שבת שבתון - מנוחת מרגוע, ולא מנוחת ארעי. קדש לה - שמירת קדושתה לשמי ובמצותי"¹⁰.

8. כך משמע מרש"י ביחזקאל כ, יב.

9. וכן כתב הטור ב"אורח חיים" סימן רצב ועיין עוד באבודרהם בתפילת מנחה לשבת עמי קעט סוף ד"ה "אתה אחד", וב"תורה שלמה" כאן פסוק יז אות צט ופסוק יד אות נא ונב.

10. עיין ב"עיוני רש"י" כאן ולרב אברהם יצחק ברזל, מכון "למען ידעו" בני ברק, קרית ספר (תשנ"ח).

לפי זה עולה שהנימוק הראשון: "כי אות הוא ביני וביניכם", איננו הנימוק שכתוב בסוף הפרשה: "ביני ובין בני ישראל אות הוא לעלם, כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש", אלא האות הראשון מעיד על מעלת עם ישראל, ואילו האות האחרון מעיד על כך שהקב"ה ברא את העולם בששה ימים¹¹. על פי זה מיושבת הכפילות בין שניים מהנימוקים, וגם הכפילות באותות (שאלות 6 ו-2 בחלקה). בני ישראל מצווים לשמור את השבת גם מפני שבכך הם מעידים על כך שה' בחר בהם, וגם מפני שבכך הם מעידים על הקב"ה שברא את העולם בששה ימים, וממילא מיושבת גם הכפילות בציווי על שמירת השבת (שאלה 1 בחלקה).
על פי יסוד זה נראה לענות גם על שאר השאלות שנשאלו.

2. כפל הציוויים והנימוקים של "קדש"

על פי זה ניתן גם להסביר מדוע בפסוק יד נאמר: "קדש הוא לכם" ואילו בפסוק טו נאמר: "קדש לה'" (שאלה 5). "קדש היא לכם" מדבר על קדושת עם ישראל¹², ואילו "קדש לה'" מדבר על השבת כמעידה על כך שהקב"ה ברא את העולם בששה ימים.

אך יש לברר: מה התחדש בנימוק שבפסוק יד: "קדש הוא לכם"? והרי כבר נאמר בפסוק יג: "כי אני ה' מקדשכם"¹³!

נראה להסביר שמהמילים "אני ה' מקדשכם" ניתן היה להבין שה' מקדש את ישראל באופן כללי, ושמירת השבת על ידי עם ישראל ולא על ידי אומות העולם רק מהווה סימן לכך¹⁴, ולכן הוסיפה התורה ואמרה: "קדש היא לכם", דהיינו שהשבת עצמה מקדשת את ישראל כאשר הם שומרים אותה, כמו שאמרו חז"ל במכילתא כאן: "קדש היא לכם - מגיד שהשבת מוספת קדושה על ישראל"¹⁵.

11. עיין דברי רש"י כתבו גם הראב"ע בפירושו הקצר, החזקוני, הרלב"ג, "הכתב והקבלה", רש"י הירש, "דעת סופרים", "דעת מקרא" וכן רש"י ורד"ק ביתרומה כן, יב ו"ערוך השלחן" (אורח חיים רמב, א). (גם האב"דבנאל וה"כלי יקד" פירשו שהאות כאן שונה מהאות שבפסוק יז, אך הם לא פירשו כרש"י, ועיין ב"הכתב והקבלה" שהעיר על האב"דבנאל שדבריו אינם בדרך הפשט. ועיין בראב"ע בפירושו הארוך (פסוק יג ופסוק יז) שכתב שהאות הראשון הוא אותו האות שכתוב בסוף הפרשה שבני ישראל מעידים על הקב"ה שברא את העולם).

12. עיין "זית רענן" השלם על ה"ילקוט שמעוני" כאן (רמז שצ): "ולא עוד וכו' מעיד - וכתבו התוס' בחגיגה: "שלושה מעידין זה על זה: הקב"ה ושבת וישראל, ואם כן כשישראל מעידין על הקב"ה גם הקב"ה והשבת מעידין על ישראל שהם עם קדוש, לכן אמר: "כי קדש היא לכם". [ב"זית רענן" הנדפס במהדורה הנפוצה של ה"ילקוט שמעוני" לא נדפס עניין זה].
13. כאמור, כבר שאלו שאלה זו אלשיך הקדוש שאלה י "מרכבת המשנה" על המכילתא כאן אות ד.

14. עיין ב"ערוך השלחן" אורח חיים רמב, א.

15. א. עיין ב"מרכבת המשנה" למכילתא שם אות ד ששאל הרי במכילתא משפטים (כ, א) נאמר שכל מצוה מקדשת את ישראל ומה החידוש בכך שהשבת מקדשת את ישראל, ותיירך שכל מצוה מקדשת אבר אחד, ואילו השבת שקולה כנגד כל המצוות ומקדשת את כל האדם. ב. עיין בהגהות הגר"א שם במכילתא שמחק את המשך המשפט.

נראה להוסיף ולומר שהמילים "קדש לה'" מהוות גם כן נימוק לשמירת השבת, אף על פי שלא כתובה לפנייהם המלה: "כי", ומשמעות הנימוק היא שעלינו לשמור את השבת לא רק בשביל להעיד על כך שהקב"ה ברא את העולם בששה ימים, אלא גם מפני שהקב"ה קידש את יום השבת. ואמנם הקב"ה קידש את יום השבת מפני שבו הוא שבת מכל מלאכתו, וכפי שנאמר בפרשת "ויכלו": "ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו, כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלקים לעשות" (בראשית ב', ג), אך משם נראה שאכן זהו נימוק נוסף - שהקב"ה ציווה שנשמור את היום שהוא קידש!¹⁶ [נראה שצריך להרחיב כאן] ועיין בסמוך בטבלת ההשוואה שבין שני החלקים.

3. כפל העונשים

גם הכפילות בעונש (שאלה 3) מוסברת על פי זה, דהיינו שהעונש הנזכר בפסוק י"ד הוא מצד הפגיעה בקדושת עם ישראל, שכיון ששמירת השבת היא ככתר שנתן לנו המלך, הרי שמי שמחלל את השבת הרי הוא כמחלל את הכתר שנתן לו המלך, שעונשו מיתה!¹⁷ ואילו העונש הנזכר בפסוק טו הוא מצד הפגיעה בעדות על כך שהקב"ה ברא את העולם, שהרי הוא ככופר בקב"ה!¹⁸

4. כפל ה"דורות"

גם ההדגשה שכתבה התורה שהשבת היא לדורות (שאלה 7), וגם הכפילות בעניין זה (שאלה 4) מיושבות. ראשית יש לשים לב לכך שהמילה "לדורותיכם" בחלק הראשון כתובה בנימוק: "כי אות הוא בני וביניכם לדורותיכם, לדעת כי אני ה' מקדשכם", ואילו המילה "לדורותם" בחלק השני כתובה בציווי על שמירת השבת: "ושמרו בני ישראל את השבת, לעשות את השבת לדורתם ברית עולם". כבר כתב רש"י במקום אחר (שמות י"ב, יז) שההדגשה "לדורותיכם" באה להוציא מטעות כאילו הדבר לא נאמר לדורות, אלא רק לדור שיצא ממצרים. לגבי הנימוק של קדושת עם ישראל היה אפשר לטעות שרק על הדור שיצא ממצרים, שבו היו משה ואהרן ושבעים הזקנים, נאמר שהוא קדוש, אך לא על הדורות הבאים, 16. עיין בפירוש "העמק דבר" לנצי"ב בראשית ב', א-ג ובשאלות דרב אחאי גאון שאילתא א ובפירוש "העמק שאלה" לנצי"ב שם סק"א, שמשמע כפי שהסברנו, ועיין ברש"י כאן (פסוק טו) וברש"י בבראשית ב', ג) שלא משמע כך. 17. עיין ברש"י הירש בפסוק י"ד בד"ה "אך את שבתתי תשמרו". 18. עיין חולין ה, ע"א ורש"י שם בד"ה "אלא לאו הי"ק", ורמב"ם הלכות שבת פ"ל הט"ו ו"מגד משנה" שם, ורמב"ן שמות כ', ה; כ"א, ב; ויקרא כ"ה, ב; דברים ה', טו, וספורנו כאן פסוק יד, ו"בית יוסף" על הטור "אורח חיים" סימן רמב, ו"חיי אדם" הלכות שבת כלל א סעיף א, ו"קיצור שלחן ערוך" סימן עב סעיף א, ו"משנה ברורה" בהקדמה להלכות שבת ועוד.

ולכן הדגישה התורה: "כי אות הוא ביני וביניכם לדרתיכם, לדעת כי אני ה' מקדשכם", דהיינו שכל דורות עם ישראל קדושים¹⁹. לעומת זאת בחלק השני היה אפשר לטעות שרק הדור שיצא ממצרים, שאכל מן, והיה משוחרר מדאגות של פרנסה הוא שחייב בשמירת שבת, אבל הדורות הבאים, שטרודים בפרנסתם בכל ימות השנה לא יצטרכו לשמור שבת, לכן הדגישה התורה: "ושמרו בני ישראל את השבת, לעשות את השבת לדרתם ברית עולם"²⁰.

5. לשון נוכח ולשון נסתר

כמו כן ניתן על פי זה להסביר מדוע פסוקים יג-יד מדברים בלשון נוכח, ואילו פסוקים טז-יז מדברים בלשון נסתר (שאלה 8): פסוקים יג-יד שמדברים על מעלת עם ישראל נאמרו בלשון נוכח, כאב אוהב המדבר אל בנו האהוב. "אך את שבתתי תשמרו, כי אות היא ביני וביניכם לדרתיכם, לדעת כי אני ה' מקדשכם. ושמרתם את השבת כי קדש הוא לכם", ואילו פסוקים טז-יז שאינם מדברים על מעלת עם ישראל, אלא על עדות עם ישראל על הקב"ה שברא את העולם, נאמרו בלשון נסתר: "ושמרו בני ישראל את השבת, לעשות את השבת לדרתם ברית עולם. ביני ובין בני ישראל אות הוא לעולם".

6. סיכום ומבנה הפרשה

במאמר זה התבאר שבפרשה מופיעים ארבעה ציוויים על שמירת השבת, שניים מצד מעלת עם ישראל, ושניים מצד עדות עם ישראל על הקב"ה שברא את העולם בששה ימים, וכן ארבעה נימוקים: שני נימוקים של "אות", אחד מצד מעלת עם ישראל, ואחד מצד עדות עם ישראל על הקב"ה שברא את העולם בששה ימים, ושני נימוקים של "קדש", אחד מצד מעלת עם ישראל, ואחד מצד עדות עם ישראל על הקב"ה שברא את העולם בששה ימים, וכן שני עונשים, אחד מצד מעלת עם ישראל, ואחד מצד עדות עם ישראל על הקב"ה שברא את העולם בששה ימים.

עוד יש לציין שהציוויים, הנימוקים והעונשים מופיעים בצורה מסודרת להפליא, כאשר הפרשה מחולקת לשני חלקים:

חלק א': מצד קדושת עם ישראל.

חלק ב': מצד עדות עם ישראל על הקב"ה שברא את העולם.

19. עיין בספר "שמירת הלשון" ח"ב לפרשת שלח לך (בחלק מהדפוסים צויין שם פרק יט).
20. ועיין עוד ב"דעת סופרים" בפסוק יג ובפסוק טז.

כל אחד מהחלקים מחולק לשני חלקי משנה: בחלק המשנה האחד מופיעים ציווי ונימוק של "אות", ובחלק המשנה השני מופיעים ציווי, נימוק של "קדש" ועונש. ארבעת חלקי המשנה מסודרים בצורה כזו שחלק ב' (הכללי) פותח במה שסיים חלק א' (הכללי), דהיינו שהחלק הראשון של חלק ב' הוא חלק המשנה השני.

1. אך את שבתתי תשמרו, כי אות הוא בניי וכינויכם לדורותיכם, לדעת כי אני ה' מקדשכם (יג). 2. ושמרתם את השבת כי קדש הוא לכם, מחלליה מות יומת, כי כל העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמיה (יד).	חלק א: מצד קדושת עם ישראל
2. ששת ימים יעשה מלאכה, וביום השביעי שבת שבתון קדש לה', כל העשה מלאכה ביום השבת מות יומת (טו). 1. ושמרו בני ישראל את השבת, לעשות את השבת לדורתם ברית עולם (טז). כיני ובין בני ישראל אות הוא לעלם, כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, וביום השביעי שבת וינפש (יז).	חלק ב': מצד עדות על ישראל על הקב"ה שברא את העולם

בצורה יונגו מפורטת מוסכרים הדברים בטבלה הבאה:

		א. השבת מצד מעלת ישראל	ב. השבת מצד עדות בניי על הקב"ה
1.	ציווי	אך את שבתתי תשמרו (יג)	ושמרו בני ישראל את השבת, לעשות את השבת לדורתם ברית עולם (טז).
	נימוק-אות	כי אות הוא בניי וכינויכם לדורותיכם, לדעת כי אני ה' מקדשכם (יג).	כיני ובין בני ישראל אות הוא לעלם, כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, וביום השביעי שבת וינפש (יז).
2.	ציווי	ושמרתם את השבת (יד)	ששת ימים יעשה מלאכה, וביום השביעי שבת שבתון (טו)
	נימוק-קדש	כי קדש הוא לכם (יד)	קדש לדי' (טו)
	עונש	מחלליה מות יומת, כי כל העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמיה (יד).	כל העשה מלאכה ביום השבת מות יומת (טו).